

és kegyetlen Esze Tamást" bizonyos magas-tosító csodálattal nézi, eposzi módon nagyjátja, s bár középpontjába helyezi az eseményeknek, mintegy tisztteletből nem lépteti fel olyan sűrűn, mint epizódikus alakjait. Az is a hősi költészetre emlékeztető vonás, hogy csataleírásainak a „Hej! micsoda csata volt ez!” felkiáltás refrainszerű ismétlésével bizonyos ritmikus tagoltságot akar adni.

Ez az epikus nagyvonalúságra való törekvés ellentétben áll az írónak már említett naturalisztikus ábrázolásával, s a történeti eseményeknek aprólékos közelítésből való szemléletével. Így e kétféle költői modor valamely — alighanem szándékolt — stílusdiszsonanciát eredményez.

E szinte organikus alapsajátság azonban nem akadályozza egy csomó igazán művészi szépségre. Az 1897-iki parasztlázadásnak igen megragadó bemutatását kapjuk, s az író elbeszélő modorában van valami lázas lendület és valami szokatlanul líkített. Alakjainak rajza igaz! inkább csak körvonalazott, de e vonalak hívek és újszerű lelki mozgásokot mutatnak be. Így például a parasztokhoz pártolt fiatal úri, Thuróczy Miklós és az őt párthagyásra készítő menyasszonyának lelki háborgásaiban sok megrázóan emberi érzés csapódik felszínre. A tiprott magyarsággal együtt érző, de a parasztlázadássá fajult felkelés elől Bécsbe menekülő II. Rákóczi Ferencnek bemutatása is igen érdekes és újszerű. A karóba húzott kurucok kínlódásában van valami nyersen riktó, de annak bemutatása, hogy e látványok az átpártoló Thuróczyban minő visszhangot vernek, erővel teljes. Általában egyik fősajátsága e könyvnek, hogy távol áll minden köznapiságtól, s a történeti regények minden megszokott requizitumát kerüli.

A regény ifjúsági olvasmányának készült. Lelkes hangja és stílusának — bár itt-ott erőltetett — de legtöbbször igenis magyaros zengése révén annak is való, de egy két merészebben nyers kifejezésén a könyv értékének és jellemző erejének minden csökkenése nélkül éppen ifjú közönsége kedvéért nem ártott volna enyhíteni.

Galamb Sándor.

GONDOLATOK SZÁRNYÁN. Verseik. Irta: *Madai Gyula.* Budapest, 1922. Dr. Madai és Lengyel kiadása. 72 lap. — Madai Gyula költeményei jól eső eredetiséggel hatnak. Hiányoznak belőlök a mai lírának modoros és elhasznált motívumai, érzelemanyaga: az emlékhangulat és az ihlet kiélésének bágyadt passzivitása. Madai lírai benyomásait a szemlélődés és eszmélkedés formáin át veszi fel, ami Tompa költői lélektanának emlékezete nála, de a kapott behatásokat erős férfiúi hév fegyelmzett érzékenységgel tudja fogadni. A lelki formálódás e nemű természete belső szükségkép hozza magával a mérsékletet, az egyensúlyt, amely, anélkül, hogy egyúttal középserűséget is jelentene, megnyugtató harmóniává csendül ki dalaiban. Néhol a gondolat nehezen kapja meg költői életét, csak rhetorikusan avagy magya-

rázóan tud átváltódni eszmélkedésből költészetté; hangjában vannak olyanok, amelyeket eltanult, nem a maga belső életéből dalolt ki; ezek nem az ő természetéhez illenek, stíluszavart okoznak, s olykor merő hang diszletté is válnak. Madai lírai tárgyköre nem gazdag, de mindig választékos és emelkedett. Itt-ott a bőbeszédűsége s néhol egy kis prózaiságon kiárad és erejét veszti a szavaknak a tárgyak levegőjéből táplálkozó érzet-hangulata, úgy, hogy elillan a téma lírai zamata; de általában erős ritmus érzékkel, kitűnő magyarsággal tudja csattanós egységéé kiformalni inlet perceinek tartalmát. Egyébként az életet nem szedi szét problémákká. Derűs, nyugodt világszemlélet békéjével és hitével hidalja át azokat a nehézségeket, amelyeket felvet akár a történelmi, akár az egyéni élet. S van még idealizmusa is ahhoz, hogy a maga világa hitének magasságában kívánja látni az egész földi létet. Ez az idealizmus, s ez az erkölcsi komolyság már maga is szinthezis. Még pedig olyan, melyben az élet legszebb és legmélyebb költészete lüktet. Ebből való Madai Gyula lírájának is minden értéke.

Brisits Frigyes.

ARISTOTELES. Irta *Pauler Akos.* Korunk gondolkozása határozottan filozófiai jellegű: az egyén és a társadalom életének minden viszonylatában filozófiai, azaz egyetemes vonatkozású, a bölcelet végső alapjaival összefüggő kérdések foglalkoztatják az embereket. Az erkölcs, társadalom, művészet, tudomány: az emberi szellem megnyilvánulásának ezen négy világtája, forrongó problémákkal van tele, és a szintéren „világnézetek” mérkőznek. S ha figyelembe vesszük, hogy az összekötő szálak mindama négy irányból egy egyetemes jelentőségű központi terület, a *bölceleti gondolkodás rendszere* felé vezetnek, mely az emberről és a világról alkotott nézeteinket felsőbbrendű elvek egységébe foglalja: megértjük a filozófiai gondolkodás „világnézetet” teremtő erejét.

Aristoteles bölcelete éppen ebből a szempontból világraszóló jelentőségű: „az egységes, tudományos módszerességgel kidolgozott filozófiai rendszer első példája”. Nemcsak a gondolkodás: a fogalomalkotás, ítélet és a következtetés törvényeit kutatja (logika), s nemcsak a létezés végokait (metafizika), a világ mibenlétét (fizika) és a lélek működéseit (psychologia) vizsgálja, hanem az így nyert alapvető, elméleti rendszert a cselekvő élet megnyilvánulásaiiban: az erkölcsben, a társadalom- és államtudomány, a művészet és a szaktudomány terén is alkalmazza. Aristoteles rendszerének ezen szerves egysége azonban korántsem tűnik ki oly könnyen műveiből. Számos tudományos munkája maradt ránk, bölceleti rendszerének minden ágából; de ezen műveknek nagy részében legfeljebb a gondolati tartalom származik tőle, a kidolgozás és az előadás tanítványainak sokszor nagyon is feüleles munkája. Ez nehezíti meg sok tekintetben eredeti gondolatának kihámozását. S különben is, ő nem foglalta össze egész rendszerét egy világosan áttekinthető egy-